

Asia: VN/21770/2024

Lausuntopyyntö; Lainsäädäntöhanke ampuma-aselain muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Selkeyttävätkö ehdotetut muutokset asealan elinkeinonharjoittajan ilmoitusvelvollisuutta asetietojärjestelmään ja ase-elinkeinoharjoittajan tiedostonpitoa?

Lausunto hankkeesta ampuma-aselain muuttamiseksi

1. Asia

Sisäministeriö on pyytänyt Poliisihallitusta lausumaan lainsäädäntöhankeesta ampuma aselain muuttamiseksi. Ehdotetut muutokset ovat kannatettavia, ja ne selkeyttäisivät ja yh denmukaistaisivat käytäntöjä erityisesti eräiden ampuma-aselain mukaisten lupien ja hy väksyntien peruutusharkinnassa.

Poliisihallitus on aiemmin laatinut sisäministeriölle muistion poliisin toiminnan kannalta keskeisistä ampuma-aselain muutostarpeista perusteluineen. Osa muistion sisältämistä seikoista on otettu huomioon nyt lausuttavana olevassa esityksessä. Koska esityksen ulkopuolelle jääneiden tarpeiden huomioon ottaminen olisi tärkeää poliisin prosessien sujuvoittamisen, aseturvallisuuden parantamisen ja muun tulevan kehittämisen kannalta, lausunto sisältää kannanottoja myös tästä näkökulmasta.

Poliisihallitus haluaa vielä painottaa, että Euroopan unionin ampuma-aseasetus 2025/41 on tullut jo voimaan, vaikka sitä pääsääntöisesti noudatetaankin vasta helmikuusta 2029 lähtien. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää varmistaa, että ampuma-aseiden tuontia ja vientiä sekä niihin oikeuttavia lupia koskevat ampuma-aselain kohdat eivät ole ristiriidassakyseisen asetuksen kanssa.

2. Poliisihallituksen lausunto

2.1. Selkeyttävätkö ehdotetut muutokset asealan elinkeinonharjoittajan ilmoitusvelvollisuutta asetietojärjestelmään ja ase-elinkeinoharjoittajan tiedostonpitoa?

Ehdotettu muutos, jossa kaikki elinkeinonharjoittajien ilmoitus- ja tiedostonpitovelvollisuutta koskevat vaatimukset kootaan yhteen lainkohtaan, helpottaa kokonaisuuden hallintaa sekä elinkeinonharjoittajien että poliisin kannalta. Erityisesti niin sanottujen yksilöimättömien esineiden (patruunat, äänenvaimentimet, kaasusumuttimet ja niin sanotut pitkät lippaat) tiedostonpidon vastuuttaminen elinkeinonharjoittajalle on poliisin kannalta tervetullut uudistus, koska kyseisiä

esineitä on yksilöintitietojen puuttuessa mahdotonta valvoa yksittäisinä esineinä. Elinkeinonharjoittajien itsensä ylläpitämä tiedosto, joka tarkastetaan elinkeinonharjoittajan tarkastuksen yhteydessä, on näiden esineiden osalta riittävä valvontatoimenpide. Asetietojärjestelmään tehtävän ilmoituksen sisällön sekä ilmoituksen tekemisen määräajan täsmentäminen tukevat tiedon oikeellisuuden ja ajantasaisuuden varmistamista.

Sen lisäksi, että elinkeinonharjoittajan osuutta selkeytetään, tulisi lainmuutoksella Poliisihallituksen mukaan mahdollistaa myös poliisin toiminnan selkeyttäminen, prosessien sujuvuuden ja aseturvallisuuden kehittäminen sekä ampuma-aselain yleisen ymmärrettävyyden parantaminen. Tätä tavoitetta tukevia lainsäädännön kehittämistarpeita olisivat seuraavat:

1. Aseenkäsittelylupaa koskeva täsmennys

Ampuma-aselain 27 §:n 2 momentin mukaan aseenkäsittelylupa voidaan antaa myös tilapäiseen, työssä tapahtuvaan 1 momentissa tarkoitettuun käsittelyyn. Säännöstä tulisi täsmentää siten, että siitä kävisi selvästi ilmi, että lupa voidaan antaa myös muulle kuin asealan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa olevalle henkilölle.

2. Aseenkäsittelyluvan peruutusharkinnan vireilletulosta ilmoittaminen

Ampuma-aselain 26d § 5 momentin mukaan poliisin tulee ilmoittaa vastuuhenkilön hyväksynnän peruutusharkinnan vireilletulosta sille elinkeinonharjoittajalle, jonka palveluksessa vastuuhenkilö on. Vastaavaa ilmoitusmahdollisuutta ei kuitenkaan ole aseenkäsittelyluvan osalta. Tämä vaarantaa aseturvallisuutta sekä asettaa elinkeinonharjoittajan ja vastuuhenkilön ongelmalliseen tilanteeseen erityisesti silloin, jos aseenkäsittelylupakorttia ei ole saatu pois. Elinkeinonharjoittajan ei ole mahdollista tarkastaa poliisilaitokselta toistuvasti jokaisen työntekijän luvan voimassaoloa. Sekä elinkeinonharjoittaja että vastuuhenkilö rikkovat kuitenkin lakia, jos aseiden käsittely sallitaan henkilölle, jolla ei ole voimassa olevaa aseenkäsittelylupaa.

3. Hyväksyttävät käyttötarkoitukset

Ampuma-aselain 43 § 1 kohtaa esitetään muutettavaksi siten, että aselupa voitaisiin antaa seuraaviin käyttötarkoituksiin 1) metsästyslainsäädännön mukaan sallittu eläinten ampuminen sekä haittaeläinten ampuminen. Edellytyksenä olisi, että henkilöllä on riistanhoitomaksu suoritettuna. Muutoinkin sovellettaisiin aseeseen ja sen hankintaan metsästysasetta koskevaa sääntelyä.

Mainitun pykälän 4 kohtaan ehdotetaan näytöksen, kuvauksen tai muun vastaavan esityksen lisäksi hyväksyttäväksi käyttötarkoitukseksi yksittäisen esineen valmistaminen tuotekehityksessä. Muutos palvelisi alan hyvien innovaatioiden toteuttamista. Vastaavasti 45§ tulisi lisätä kyseisen käyttötarkoituksen edellytyksiksi, että hakijan tulee esittää selkeä suunnitelma tuotteen ominaisuuksista kansalliseen puolustustarkoitukseen ja eroavuuksista markkinoilla oleviin tuotteisiin verrattuna.

Kaasuaseen käyttötarkoituksiin tulisi lisätä harrastustoiminta. Esimerkiksi urheilukisojen lähettäjät ja koiraharrastuksessa toimivat henkilöt ovat ensisijaisesti mukana harrastustoiminnassa.

4. Ampuma-aseiden huutokauppaaminen

Huutokaupattavien aseiden määrät ovat kasvaneet merkittävästi, mutta kaupaksi menevien esineiden määrä ei ole juurikaan kasvanut. Tämä johtuu muun muassa siitä, että poliisin on huutokaupattava omistajan lukuun kaikki aseet, jotka omistaja tai tämän edustaja (esimerkiksi kuolinpesän hoitaja) luovuttaa huutokaupattavaksi, vaikka aseet olisivat huonokuntoisia tai muutoin

sellaisia, että jo etukäteen tiedetään niiden jäävän myymättä. Määrän lisääntyminen aiheuttaa poliisille säilytykseen, aseiden kuljetukseen, prosessiin liittyviin toimenpiteisiin ja huutokauppatilanteisiin sekä mahdolliseen hävittämiseen kohdistuvia kasvavia kuluja. Valtion haltuun tulleiden esineiden määrä kasvaa edelleen, ja määrän arvioidaan pysyvän korkealla tasolla pari vuosikymmentä.

Ampuma-aselain 100 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että poliisin myydessä julkisella huutokaupalla omistajan lukuun ampuma-aseita ja aseiden osia niiden myymisestä aiheutuneet kustannukset peritään jo huutokauppaan luovuttamisen yhteydessä. Suoritemaksu esitetään nykyisestä poiketen perittäväksi kaikista huutokaupattavista esineistä riippumatta siitä, saataisiinko luovutettu esine myytyä huutokaupassa. Tämän arvioidaan vähentävän sitä, että käytännössä romutuskuntoiset aseet kierrätetään ensin huutokaupprosessin kautta ennen niiden hävittämistä.

5. Haltuunotto ja väliaikainen haltuunotto sekä väliaikainen peruuttaminen

Ampuma-aselain 95 §:ää, jossa säädelään haltuunottoa ja väliaikaista haltuunottoa koskevasta menettelystä, tulisi muuttaa. Muutosta koskeva suositus on Lupahallinnon tilaa koskevan raportin suositus 50. Ampuma-aselain 94 § 1 momentin, 23a § 2 momentin, 26e § 2 momentin ja 29a § 2

momentin mukaan ampuma-aseiden väliaikaista haltuunottoa sekä asealan elinkeinoluvan, vastuuhenkilön hyväksynnän ja aseenkäsittelyluvan väliaikaista peruuttamista koskeva päätös on voimassa enintään kolme kuukautta ja poliisi voi erityisestä syystä jatkaa sitä enintään kuudella kuukaudella kerrallaan.

Monissa tapauksissa lupaharkinnan käynnistävänä tekijänä on luvanhaltijaan kohdistuva rikosepäily. Tapauksen esitutkinta, syyteharkinta ja tuomioistuinin prosessi kestävät lähes aina yli kolme kuukautta. Nykyisin tehdään väliaikainen päätös ja sen jälkeen mahdollisesti useitakin jatkamispäätöksiä. Prosessi on raskas, koska kaikissa käsittelyvaiheissa tehdään hallintolain mukainen kuuleminen. Lisäksi on tarkasti huolehdittava siitä, ettei päätöksen voimassaolo ehdi umpeutua.

Ampuma-aselain säännöksiä tulisi muuttaa esimerkiksi siten, että:

- väliaikaisen haltuunottopäätöksen ja väliaikaisen peruuttamisen voimassaoloa pidennettäisiin kuuteen kuukauteen, tai
- väliaikainen haltuunottopäätös ja päätös väliaikaisesta peruuttamisesta olisi voimassa toistaiseksi.

Mikäli väliaikainen päätös muutettaisiin toistaiseksi voimassa olevaksi, päätöksen kohteen oikeusturva varmistettaisiin antamalla oikeus saattaa asia uudelleen käsiteltäväksi esimerkiksi kuuden kuukauden välein. Esitetty muutos ei vaarantaisi kohdehenkilöiden perusoikeuksia, jotka liittyvät omaisuuden suojaan, oikeuteen työhön ja elinkeinovapauteen sekä oikeusturvaan. Virkamiehellähän on velvollisuus käsitellä asia viivytyksettä.

6. Päätöksentekovalta poliisissa

Lakia tulisi muuttaa siten, että luovutettaisiin erikseen Poliisihallituksen ja poliisilaitosten tehtävistä ja säädettäisiin yleisesti poliisin tehtävistä.

Nykyinen lainsäädäntö estää poliisin organisaation kehittämisen tarkoituksenmukaisella tavalla. Asiaa on käsitelty lupahallinnon tilaa koskevassa raportissa (poliisin julkaisusarja Lupahallinnon tila - Poliisi), jossa tehtävien organisointia koskevat suositukset on kirjattu suosituksiin 1 ja 2. Raportissa on myös kyseisiä suosituksia koskevissa kohdissa arvioitu sitä, millaiset tehtävät tyypillisesti ovat

keskusviraston tehtäviä ja mitkä eivät. Toimivallasta on säädetty ainakin pykälissä 15 (asekeräilijä), 17 (3. mom, asevientiasetuksen soveltamisalaan kuuluvien asioiden toimivalta), 20-21, 23a, 26a, 26c - 26e (asealan elinkeinoluvan myöntämistä, peruuttamista ja toimintaa koskevat lainkohdat), 32 - 37 (kaupalliset ennakkosuostumukset, kaupalliset siirto- ja tuontiluvat sekä kauttakuljetusluvut), 42 (aselupa), 57 (asekeräilijäksi hyväksyminen), 110 (ampuma-aseen ja patruunoiden tarkastus) sekä 110b (merkintöjen tekeminen).

Poliisihallitus ei ole tehnyt päätöstä siitä, että asehallinnon organisoituminen tehtäisiin raportin suositusten mukaan, sillä se ei olisi nykyainsäädännön mukaan mahdollista. Toimivaltaa koskevien säännösten päivittäminen olisi kuitenkin tärkeää, jotta poliisi pystyisi järjestelemään tehtäviään kulloinkin parhaaksi katsomallaan tavalla.

7. Kansainvälisiä valtiovierailuja koskevat lupamenettelyt

AAseL 64§ koskee kansainvälisten valtiovierailujen turvatehtäviin liittyviä lupia. Menettelyä sovelletaan kuitenkin myös muihin kuin valtionpäämiesten Suomen-vierailuihin. Sanamuotoa tulisi muuttaa niin, että muidenkin korkean tason tai muutoin korkean riskin vierailujen yhteydessä turvatehtäviä hoitaville henkilöille voisi antaa lainkohdan mukaisen luvan. Voimassa olevan lain mukaan kyseisen luvan antaa ja peruuttaa Poliisihallitus. Prosessien ja organisaation kehittämisen kannalta olisi tarkoituksenmukaista luopua tästä kirjauksesta ja muuttaa 1 momentti kuulumaan "Luvan ampuma-aseen, aseiden osan,

patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten hallussapitoon kansainvälisten valtiovierailujen turvatehtävien järjestämiseksi antaa ja peruuttaa poliisi." Poliisihallitus määräisi luvat käsittelevän poliisin yksikön tai yksiköt, ja käsittely voitaisiin keskittää esimerkiksi Helsingin poliisilaitoksen henkilösuojausyksikköön, joka on jo nyt toimijana kyseisten lupien prosessissa.

8. Ampuma-aseiden kaupallinen vienti

Esityksen 36§ muutoksen yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetään, että kaupallinen vientilupa voitaisiin antaa ainoastaan sellaiselle asealan elinkeinonharjoittajalle, jolla olisi oikeus harjoittaa asealan elinkeinoa vietävillä ampuma-aseilla, aseiden osilla, patruunoilla tai erityisen vaarallisilla ammuksilla. Elinkeinoluvan tulisi siten oikeuttaa esineiden kauppaan taikka valmistamiseen. Esimerkiksi ampuma-aselain 14 §:n 3 kohdassa tarkoitettulle asevälittäjälle lupaa ei voitaisi antaa, koska tällä ei olisi oikeutta ampuma-aselain soveltamisalaan kuuluvien esineiden hallintaan. Esitys on sellaisenaan erittäin kannatettava ja selkeyttää nykytilaa, jossa hakijan suhde esimerkiksi maasta vietäviin ampuma-aseisiin voi lopulta jäädä epäselväksi. Kuitenkin itse pykäläehdotus on tämän suhteen epäselvä. Sen mukaisesti lupaa voi hakea "elinkeinonharjoittaja, jolla on oikeus harjoittaa elinkeinoa" ko. esineillä. Tämä

saattaa johtaa tulkitsemaan kirjausta laueammin kuin perusteluissa on selitetty. Jotta perusteluissa tarkoitettu rajausta niihin elinkeinonharjoittajiin, joilla on oikeus käydä kauppaa ko. esineillä tai valmistaa niitä toteutuisi, tulisi se olla kirjattuna itse lakiin yksiselitteisesti.

2. Mahdollistavatko ehdotetut deaktivoituja ja pysyvästi ampumakelvottomaksi tehtyjä ampuma-aseita koskevat muutokset näiden tarkoituksenmukaisen säilyttämisen?

2.2. Mahdollistavatko ehdotetut deaktivoituja ja pysyvästi ampumakelvottomaksi tehtyjä ampuma-aseita koskevat muutokset näiden tarkoituksenmukaisen säilyttämisen?

Koska deaktivoitu ampuma-ase on asedirektiivin mukaan ampuma-ase, sen sisällyttäminen ampuma-aselain 2§:ään on perusteltua.

Poliisihallitus haluaa kiinnittää huomiota 2 § 2 momentin 4 kohdan etälamauttimia koskevaan määritelmään. Kyseisen määritelmän mukaan

ampuma-aseita eivät ole sellaiset etälamauttimet, jotka ampuvat sähköä johtavia, langallisia hakasia. Viranomaiskäyttöön on kuitenkin suunnitteilla lamauttimia, joiden lamauttava vaikutus perustuu edelleen sähkövirtaan, mutta joissa virtaa ei johdeta langallisilla hakasilla, vaan sähkövirta olisi ammuttavassa projektiilissa. Kyseisen lainkohdan määritelmää tulisi muuttaa niin, että tällaiset sähkövirralla ladattuja projektiileja ampuvat etälamauttimet eivät olisi määritelmällisesti ampuma-aseita. Ehdotus: 4) etälamauttimiksi suunnitellut ja valmistetut, vain sähköä johtavia langallisia hakasia tai sähköä sisältäviä lamauttavia projektiileja ampuvat esineet.

Ehdotetut muutokset deaktivoituja ampuma-aseita koskevaan sääntelyyn ovat perusteltuja.

Viimeisimpien deaktivointivaatimusten mukaisesti käsiteltyjä ampuma-aseita on käytännössä

mahdotonta muuttaa jälleen toimiviksi ampuma-aseiksi, minkä takia muutos on aseturvallisuudenkin kannalta tarkoituksenmukainen. Pykälän 6 säännöskohtaisessa perustelussa esitetään, että poliisi tarkastaisi ja varmentaisi ampuma-aselain 9 §:n 1-kohdassa tarkoitettujen ampuma-aseiden (singot, kranaatinheittimet, takaaladattavat tykit sekä rakenteeltaan ja käyttötarkoitukseltaan vastaavat ampuma-aseet sekä ohjus- ja raketinheitinjärjestelmät) deaktivoinnin eräissä tapauksissa ja tapauskohtaista harkintaa käyttäen. Tälle tarkastamiselle ja varmentamiselle tulisi säätää kohtuullinen siirtymäaika, esimerkiksi kaksi tai kolme vuotta lain voimaantulosta lukien.

Aseita on kuitenkin tehty ampumakelvottomaksi eri tavoin ennen Euroopan unionin sääntelyäkin. Nämä toimet ovat usein olleet varsin kevyitä, ja vaikka ne ovatkin estäneet aseella ampumisen, tehdyt toimenpiteet voivat olla helposti purettavissa ilman erityistä aseteknistä osaamista tai muita kuin kotitalouksista normaalisti löytyviä työkaluja. Aseturvallisuuden kannalta onkin ongelmallista riski siitä, että tällaiset aseet päätyvät asiattomiin käsiin ja niitä muutetaan

uudelleen toimiviksi ampuma-aseiksi, jos niitä sallitaan säilytettävän yhtä vapaasti kuin deaktivointiasetuksen mukaisesti deaktivoituja ampuma-aseita.

Myös ennen vuotta 1890 valmistettuja mustaruutiaseita koskevan lainkohdan muuttaminen siten, että vanhentunut lupakäytäntö järkevöityy, on kannatettava uudistus. Poliisihallitus huomauttaa, että lupavapauden tulisi koskea vain kokonaisia ampuma-aseita, ei aseiden osia. Aseiden osilla ei ole vastaavaa esteettistä arvoa, niiden iän määrittäminen on vaikeaa tai mahdotonta, ja pahimmassa tapauksessa niitä voidaan käyttää osina uusien laittomien aseiden valmistuksessa.

Kyseiset mustaruutiaseet ovat toimivia ampuma-aseita, ja jos lupaa niiden hankkimiseenkaan ei enää tarvittaisi, poliisilla ei olisi tietoa siitä, kenellä näitä ampuma-aseita on hallussaan. Koska deaktivoitujen aseiden hankkiminen on säädetty ilmoituksenvaraisiksi, olisi johdonmukaista, että myös ennen vuotta 1890 valmistettujen mustaruutiaseiden hankkimisesta olisi tehtävä poliisille vastaava ilmoitus.

Deaktivoidun ampuma-aseen hankkimisesta tehtävä ilmoitus on maksuton. Koska muiden ilmoituksenvaraisten esineiden hankkimisesta tehtävä ilmoitus on maksullinen (esimerkiksi aseiden osan tai tehokkaan ilma-aseen hankkiminen silloin, kun siihen ei tarvita erillistä lupaa), tulisi deaktivoidun aseiden hankkimisen maksuttomuudesta säätää 70§ 2 momentissa. Edellä sanotun

perusteella myös edellä mainittujen mustaruutiaseiden hankkimisesta tehtävä ilmoitus voisi olla maksuton, ja tästä tulisi myös erikseen säätää.

Ranta Tarja
Poliisihallitus - Poliisitoimintayksikkö